

Seks en wetenschap

Het Derde Internationale Congres voor Medische Seksuologie

DR. K. GILL

Wie terugdenkt aan het Derde Internationale Congres voor Medische Seksuologie, gehouden in Rome van 25 tot 28 oktober 1978, denkt aan de 1600 deelnemers uit 32 landen, aan de 459 sprekers, aan de zomerse dagen, van 's morgens half negen tot 's avonds half acht doorgebracht in het Palazzo dei Congressi en het Auditorium delle Tecnica en aan de vele dilemma's, waar en naar wie te gaan luisteren. Humane neuroendocrinologie en seksueel gedrag, veranderde opvattingen over seksualiteit, seks tijdens de verschillende levensfasen, vorderingen in de behandeling van seksuele deviaties, vooruitgang in de seksuele opvoeding, ethische en juridische aspecten van de seksuele opvoeding, het wetenschappelijk onderzoek, cognitieve verschillen en variaties in gedrag en de recente ontwikkelingen in de seksuologie waren de thema's van het congres: negen patronen, die vorm kregen door de schering en de inslag van de – in duur van tien minuten tot een uur variërende – monologen van de verschillende sprekers.

Het is duidelijk dat het voor een verslaggever onmogelijk is een volledig beeld van dit congres te geven. Mijn keuze van de verschillende onderwerpen werd bepaald door mijn belangstelling en door de vrij grote afstand tussen de beide gebouwen waarin het congres werd gehouden.

De eerste dag

Money (Baltimore) opende het congres met een voordracht over „The history and future of ideas on psychosexual determinism in human sexuality”. Hij begon de geschiedenis met Antonie van Leeuwenhoek, de eerste man die spermatozoën onder zijn microscoop zichtbaar maakte. Deze waarneming krijgt een bijzondere dimensie als wij bedenken dat Aristoteles beweerde dat de sekse van schapen en geiten afhankelijk was van de windrichting: een noordenwind leverde mannelijke en een zuidenwind vrouwelijke nakomelingen. Thans zien wij dat de resultaten van neuroendocrinologisch en neurobiologisch onderzoek naar de prenatale geslachtsdifferentiatie door geslachtshormonen wijzen in de richting van een

regulerende hypothalamische „klok” die waarschijnlijk een cyclisch gebeuren van de hypofyse op gang brengt. Microtechnieken en radioimmunologische proeven openen nieuwe perspectieven en laten zien dat niet alleen de androgenen en oestrogenen, maar evenzeer de „hypothalamische” hormonen via neurotransmitters een rol spelen bij de geslachtsdifferentiatie en misschien ook bij het ontstaan van een homo- of heteroseksuele status.

Deze goede voordracht werd gelardeerd met de psychosexuele aspecten van de menselijke ontwikkeling, die in verschillende landen variëren van „normaal” tot „dissident” gedrag. Behalve ideologische, politieke en wetenschappelijke waarden zullen psychologische onderzoekingen, los van bestaande tradities, hierin vooruitgang kunnen brengen.

Berlinguer (Rome) hield een warm pleidooi voor praktische maatregelen, wetenschappelijk onderzoek en culturele en organisatorische veranderingen in verband met het verrichten van beroepsarbeid door de vrouw. De nog hoge kindersterfte bij werkende vrouwen en de genetische schade die bij hen

wordt aangericht, geven aanleiding tot een heroriëntering en bezinning op de maatschappelijke emancipatie van de vrouw. Eigenlijk was Berlinguer bezig met het propageren van de sociale verloskunde, die zowel in Italië als in Nederland nog een witte plek op de medische kaart vormt. Omdat de sociale verloskunde niet als een geheel wordt gezien en gedoceerd, krijgen de hiervoor genoemde feiten en verschijnselen als impotentie bij het werken met electromagnetische machines, te weinig aandacht in de medische praktijk.

Vervolgens werd deze ochtend gesproken over de rol van de hersenmonoamines bij het seksuele gedrag van mannelijke ratten (Gessa, Rome), over de psychologische perspectieven van de menselijke seksualiteit en de extrapolatie van dierproeven naar de mens (Davidson, Californië) en over de neuroendocrinologische problemen van de homoseksualiteit (Dorner, Berlijn). Bij dit laatste gingen de gedachten uit naar een androgene deficiëntie gedurende een kritische periode in de hersenaanleg; deze gebeurtenis kan een predispositie geven voor een hypo-, bi- of homoseksueel gedrag op volwassen leeftijd. Er zou dan sprake zijn van een discrepantie tussen de genetische sekse en de sekse-specifieke geslachtshormonen tijdens de hersenaanleg in de prenatale periode.

Pomeroy, voormalig medewerker van Kinsey (Californië) gaf 's middags een boeiend overzicht van de invloed van onderzoekingen en publicaties op de publieke opinie over seksualiteit. Een sterk anatomisch georiënteerd verhaal van Tordjman (Parijs) behandelde de mythe en realiteit van het vrouwelijke orgasme. Weinrich (USA) gaf in een sprankelende diaserie een overzicht van homoseksueel gedrag bij dieren en besloot met: „There is thus little biological basis for calling human homosexuality unnatural. Indeed, there are many linguistic and logical pitfalls in attempts to make social recommendations from observing a pattern in animals.”

Een bezoek aan de voordracht van de Brusselse collega Vekemans tijdens het tweede deel van de middag leverde een verhelderend relaas op van de therapeutische betekenis van het laten tekenen van genitaliën door patiënten met een seksuele disfunctie. In het algemeen tekenen mannen groter en nauwkeuriger dan vrouwen; anorgastische vrouwen produceren andere tekeningen dan vrouwen met een dyspareunie. Het tekenen betekent een belangrijk

communicatiemiddel tussen patiënt en therapeut en is een bruikbare vorm van onderzoek.

Voorts vermeld ik de voordracht over partnerkeuze van Gellman (Parijs), die kernachtig zei: „One partner fell in love with a backside and wound up married to a woman, while the other was seeking love, protection and has to suffer the assaults of a penis.”

Vassilchenko (Moskou) schilderde de ontwikkeling van de seksuele pathologie van de kleine onderdelen van de grote specialismen tot een geïntegreerde discipline. „The inroad of Puritanism” werd door Van Emde Boas toegelicht met een serie dia's van tekeningen en schilderijen van Rembrandt en andere zeventiende-eeuwse schilders, die een doorbraak betekenden van de antiseksuele elementen in de maatschappij van die tijd. Marks (USA) gaf een transcultureel beeld van de houding bij de coïtus als symbool van de oude Romeinse en moderne Amerikaanse cultuur.

De „middag” – het was inmiddels al avond geworden – werd besloten met een goede voordracht van Baker (USA) over seks, wetenschap en godsdienst. De spreker drong aan op een andere houding van de kerk ten opzichte van masturbatie en homoseksualiteit en diende een petitie van gelijke strekking in. Met toestemming van Baker laat ik hiervan de originele tekst volgen.

We, the undersigned persons attending, the Third International Congress of Medical Sexuology in Rome respectfully urge the Vatican and other major religious organizations to respond to the call of the authors of this petition for a major summit meeting of responsible scientists and theologians, to deal with our often differing views of human sexuality. We agree that, just as it is irresponsible for sexologists and sex educators to ignore the spiritual aspects of human sexuality in their work, so is it equally irresponsible for religious organizations to ignore the results of the past 30 years of sexuality research and continue to promulgate teachings, that may often encourage political repression and cause unnecessary personal anguish. Each side has much to learn from the other; let us begin now to lay the groundwork for an open dialogue.

De tweede dag

Donderdagmorgen bezocht ik de voordracht van Christensen (Denemarken) over seksueel gedrag tijdens de zwangerschap en de postnatale periode. Prospectief werden van tweeëndertig primiparae gegevens verzameld over hun seksuele activiteiten, wensen en problemen; daarbij bleek een derde seksuele en emotionele problemen te hebben, zonder dat deze de vorm van een seksuele disfunctie aannamen. Gemme (Canada) hield een inleiding over het premaritale gedrag van 627 ongetrouwden van 19 tot 22 jaar en van 225 volwassenen tussen 35 en 55 jaar. Men constateerde een toename van het aantal ongetrouwden met premaritale contacten en verwacht dat dit aantal in Quebec zal oplopen tot vijftien procent van de betrokkenen. Een nadere uitwerking van de vraag „ik ben een meisje van twintig jaar en virgo, ben ik normaal?”, was daarna niet nodig. Het verlies van affecties in de kinderjaren behandelde Prescott (Canada) aan de hand van een transculturele studie. In deze context werden seksuele vervreemding en geweld besproken. Er blijkt een significante relatie te bestaan tussen affectieve deprivatie en seksueel geweld alsmede met alcohol en drug abus.

De prognose van vaginisme hangt volgens Kahn-Nathan (Frankrijk) noch van de leeftijd, noch van de duur van de klacht af. Meestal vertoont vaginisme een verband met seksuele problemen van de partner, zoals impotentie en ejaculatio praecox of met angst voor zwangerschap en orale seks, die zich uit in anorexie of obesitas. Haroian Mason (Californië) behandelde de fysiologische en psychologische aspecten van de seksuele fobie en de rol van de partner bij de behandeling, die waardevol of bestendigend kan zijn.

Een wat onorthodoxe methode van de behandeling van patiënten met een lichamelijk letsel zoals een dubbelzijdige mammeotomie, demonstreerde McIlvenna (Californië) met behulp van een serie dia's. De aanvankelijk schuchtere manier van praten en zich ontkleden werd gevolgd door afspraken, een lichamelijk onderzoek en een spel van patiënt en dokter in een grote tobbe met water. Later kwam de echtgenoot erbij en nam deze de rol van de dokter over. De serie eindigde met het spel van het echtpaar, dat werd opgevrolijkt met een fles Champagne... op dokters voorschrift. De patiënte had geleerd haar

handen als vervangers van haar borsten te zien.

De relatie die een individu onderhoudt met zijn eigen lichaam, zijn ouders en zijn tijdgenoten is van belang voor de seksuele groei, aldus Vella (Rome). De voordracht vormde een pleidooi voor de methode van Masters en Johnson bij seksueel dysfunctioneren.

Pomeroy (San Francisco) demonstreerde met een van zijn medewerkers de interviewtechniek voor het openen van de seksuele anamnese. Na een ervaring met twintigduizend „gevallen” was men tot de conclusie gekomen dat het interview niet alleen de functie van het stellen van vragen dient te hebben, maar ook van belang is voor het scheppen van een vertrouwensrelatie, het geven van informatie en voor kennisoverdracht.

Zussman (USA) legde met zijn echtgenote de nadruk op de betekenis van het lichamelijk onderzoek van beide partners van het niet geconsumeerde huwelijk. Deze nadruk was daarom zo nodig, omdat de resultaten van psychoseksuele therapie bij deze partners bijzonder goed is. Bacci (Italië) vormde een goede tegenhanger voor het betoog van Zussman, omdat deze onderzoeker vooral de relationele aspecten van deze huwelijken naar voren bracht.

De tweede dag van het congres werd besloten met een indrukwekkend orgelconcert van Fernando Germani in de Sancta Maria in Ara Caeli op de top van de Capitoliijnse heuvel.

De derde dag

Vrijdag 27 oktober begon met een enthousiast gebracht verhaal van Patricia Schiller (USA) over „Widening horizons in sex”. Seksuele opvoeding, aldus Schiller is niet een kwestie van inpompen, maar van uitdragen. Zij hield een pleidooi voor een creatieve benadering van de seksuele opvoeding door gesprekken en benadrukte de betekenis hiervan voor de school, de kerk en het gezin.

In hoeverre Iran nog achterloopt bij de nieuwe ontwikkelingen in de seksuologie, werd geschilderd door Mevrouw Agah. Hoge cijfers voor abortus, illegitimiteit, seksueel overdraagbare ziekten en echtscheidingen illustreerden haar sombere relaas over een toestand die zeker vijftig jaar achter is ten opzichte van de situatie in de ontwikkelde landen.

Trimmer, editor van de British Journal of Sexual Medicine, vroeg zich af in hoeverre artsen zich betrokken voe-

len bij de medische seksuologie. Men kan die betrokkenheid afleiden uit het aantal professionele seksuologen, uit de overeenstemming die er bestaat over de verschillende vraagstukken, uit het bestaan van adequate leerboeken en tijdschriften en uit de belangstelling die artsen hebben voor de essentiële waarden die in de seksuologie liggen besloten. De vice-president van het Italiaanse parlement, Mevrouw Martini, ziet in toenemende mate een relatie tussen het persoonlijke en het politieke leven van het individu ontstaan. Spreekster wees op de kloof tussen wetten en historisch gegroeide en cultureel bepaalde gewoonten. De zo noodzakelijke aanpassing is van groot belang voor de dagelijkse praktijk. Liberalisatie, emancipatie, vrijheid van seksueel gedrag en een duidelijk onderscheid tussen genot en voortplanting hebben met vele andere facetten sociale repercussies en politieke implicaties.

Ethische en morele aspecten van de seksuele opvoeding werden besproken door Mevrouw Calderone (USA). Zij vreesde, dat maar al te gemakkelijk onwetendheid en onschuld (ignorance and innocence) aan elkaar worden gelijkgesteld en dat daarmee onwetendheid weloverwogen wordt gehandhaafd. Een statement van medische studenten om deze immorele wijze van handelen te beëindigen, ondersteunde haar betoog.

Bancroft (Schotland) rapporteerde een onderzoek over testosteron bij vrouwen, toegepast als ondersteuning van gesprekken, waarbij het ging om libidoverlies. Zijn tweede onderzoek handelde over de toepassing van een androgeen bij libidoverlies tijdens het gebruik van orale anticonceptie, zonder dat daarbij gesprekken werden gevoerd. De biologische benadering van deze problematiek bevredigde Bancroft als bioloog toch in zoverre niet, dat hij wees op het belang van kennis de seksuele functies verschillende leeftijden en de psychologische aspecten daarvan.

In een niet te stuiten, lange voordracht zocht Chiavacci uit Florence naar een ethische benadering van seksuologisch onderzoek en de therapie. Deze spreker ontkwam niet aan talloze „if's” en „will be's”. Green (USA) ging op dit moeilijke onderwerp door en noemde met name de verkrachter, de pedofiel en de mensen met een atypisch chromosomenpatroon, de benadering van hun ouders en het verkrijgen van goede controlegroepen.

Omdat de literatuur vermeldt, dat ruim

veertig procent van diabetische mannen seksueel dysfunctioneert, bezocht ik de voordracht van Jensen (Denemarken). Deze onderzoeker vond bij mannen een significant verschil in seksueel dysfunctioneren ten opzichte van de controlegroep; dit in tegenstelling tot vrouwen, bij wie geen verschil tussen diabetici en controlegroep bestond. Op grond van nauwkeurig onderzoek komt Jensen tot de conclusie, dat het seksueel dysfunctioneren van diabetici geen correlatie vertoont met de leeftijd, de duur of het begin en de wijze van regulering. Jensen verzocht zijn toehoorders het therapeutisch nihilisme om te buigen naar een actieve psychologische therapie, ook als de patiënt lijdt aan organische afwijkingen, die een gevolg van de diabetes zijn.

Een eveneens op de praktijk gericht probleem is het seksueel dysfunctioneren van vrouwen met multipole sclerose (mannen niet?). Lundberg (Zweden) wees in dit verband op het nog al eens vroeg optreden van deze symptomatologie bij multipole sclerose, alsmede op het abrupte begin ervan.

Drie Nederlandse bijdragen van Hoekstra, Moors en Stegeman hadden voornamelijk betrekking op het educatieve aspect van de seksuologie voor medische studenten, huisartsen en andere werkers in de eerste lijn. Deze voordrachten brachten de geliberaliseerde Nederlandse attitude voor het internationale voetlicht. Zij getuigden van de geavanceerde situatie in ons land ten opzichte van vele andere deelnemende landen van dit congres.

De laatste dag

De laatste dag vertoonde het congres duidelijk tekenen van vermoeidheid. De voordrachten werden steeds slechter bezocht. Een deel van de zaterdagmorgen was gewijd aan variaties in „sexual life style” zoals homoseksualiteit, transseksisme en lesbiennes als ouders. Green (USA) gaf een fraai overzicht van zowel een retrospectief als prospectief onderzoek van het gender-gedrag in de jeugd van homoseksuele volwassenen. Hij maakte daarbij gebruik van jeugdfoto's van jongens van vier tot tien jaar om daarmee de affiniteit voor vrouwenkleren, meisjesspelgoed en rolgedrag te demonstren. Hij vond aanwijzingen dat „cross-gender” gedrag van jongens later veelal leidt tot bi- of homoseksualiteit.

De neuroendocrinologische theorie van de homoseksualiteit van vrouwen werd door Meyer-Bahlburg (USA) op fun-

damentele wijze behandeld. Slechts een methodische aanpak van het onderzoek van mens en dier zal kunnen uitwijzen, in hoeverre prenatale of post-puberele hormonen verantwoordelijk moeten worden gesteld voor de ontwikkeling van het gedrag en de oriëntatie van de volwassen lesbische en transseksistische vrouw.

Whitam uit Arizona vergeleek in een transculturele studie de bezigheden en de belangstelling voor sport van homoseksuelen in de Verenigde Staten, Guatemala en Brazilië. Terwijl de bezigheden van mannelijke homoseksuelen gelijkenis vertoonden met die van vrouwelijke heteroseksuelen, waren die van vrouwelijke homoseksuelen vergelijkbaar met die van heteroseksuele mannen.

De psychiater Walinder (Zweden) rapporteerde over vierentwintig transseksisten, bij wie een psychiater, een maatschappelijk werkster en een psycholoog samen hadden beslist over de conversie. Negentien patiënten waren tevreden tot zeer tevreden over het resultaat van de behandeling. Uit de voordracht bleek dat na de plastisch-chirurgische ingreep naamsverandering in het geboorteregister mogelijk is, een situatie die in Nederland nog niet wettelijk is geregeld.

Bureau (Canada) gaf een typologie van de honderddertig transseksisten, die deze onderzoeker in de loop van vijf jaar samen met endocrinologen, genetici, psychologen en psychiaters had gevolgd. Op basis van zijn onderzoek naar tien variabelen vroeg Bureau zich af, of wij met een chirurgische ingreep optimale hulp verlenen.

Grote belangstelling trok de voordracht van Mandel (USA) over lesbische vrouwen als ouders. Haar onderzoek, gesteund door het National Institute of Mental Health, acht ik zo relevant voor toekomstige ontwikkelingen, dat ik spreekster heb verzocht de voordracht in huisarts en wetenschap te publiceren. Het blijkt overigens, dat er geen relevante verschillen aanwijsbaar zijn tussen kinderen, grootgebracht door een lesbische of door een heteroseksuele moeder.

Een verslag van Wilson (Engeland) over een anonieme enquête onder honderd Londenaren over hun seksuele fantasieën laat ik buiten beschouwing, omdat een respons van dertig procent de wetenschappelijke waarde aan een dergelijk onderzoek ontnemt.

Terwijl de zaal bij de voordrachten van Durhin, Geer en Crain bijna was ontvolkt, stroomde deze weer vol voor de

voordracht, beter nog de vertoning van Shere Hite. Deze show, beschouw ik als entertainment voor de inmiddels wel zeer vermoeide congresgangers. Het naar haar genoemde Hite-report, een onderzoek dat geen enkele wetenschappelijke waarde heeft, werd besproken op een wijze die niet van raffinement was ontbloot.

's Middags volgde ik nog vier lezingen, waarvan ik die van Whitam (Arizona) over de betekenis van Ellis, Freud, Hirschfeld en Kinsey, van Linner (Finland) en van Musaph het vermelden waard vind. Mevrouw Linner is advocaat en adviseur voor de family planning. Zij schreef het boek „Sex and Society in Sweden”, dat volgens spreekster het eerste boek is, dat de status van de vrouw correleert aan seksualiteit.

Musaph liet zien dat in de beperking zich de meester toont. In een rustig, beschouwend betoog ontvouwde spreker een telescopisch beeld van het recht van de mens, verschillend te zijn. Zowel intervariatie als uniformiteit kunnen in de interactie tussen patiënt en hulpverlener een rol spelen.

Graag had ik nog verslag uitgebracht over „Food sexuology”, „Coitus per urethram” en „The use of sexual therapy practitioners (surrogates) and sex therapy”, maar helaas ontbrak daarvoor de tijd. Hiermee was het congres ten einde. Een gezellige Get-together party in het Hilton Hotel maakte vele stram geworden armen en benen weer los op de tonen van een uitstekende band.

De Romeinen hebben hun best gedaan, veel te geven. Ook voor seks en wetenschap geldt echter dat overdaad schaadt. Bovendien was het congres gesnoerd in een keurslijf van monologen zonder enige vorm van discussie; deze methode is reeds lang achterhaald. Congres betekent ethnologisch samenkomst. Van de Romeinen had ik een forum verwacht, temeer omdat de resten van hun Forum Romanum nog getuigen van de plaats waar het volk de publieke zaken besprak. De gesprekken en contacten in de wandelgangen maakten zoals doorgaans veel goed. Het wordt evenwel de hoogste tijd dat men zich op internationaal niveau bezint en afspraken maakt over de organisatie van dergelijke congressen. Ik houd mijn hart vast, want de folders van het Vierde Wereldcongres te Mexico, december 1979, bieden de vertegenwoordigers van deze jonge discipline vierenvertig onderwerpen. Wordt het dan luisteren of discussiëren?

WONCA

NEWS

WONCA Research Newsletter*

Tijdens het in mei 1978 te Montreux gehouden achtste WONCA-congres is overeengekomen dat de Research Newsletter in het vervolg eenmaal per halfjaar in het Amerikaanse Journal of Family Practice zal verschijnen. Een overdruk van deze brief wordt aan de tijdschriften van de verschillende bij WONCA aangesloten nationale wetenschappelijke huisartsenorganisaties gestuurd. In het onderstaande zijn enkele aan de achtste Research Newsletter ontleende berichten opgenomen.

European General Practice Research Workshop (EGPRW)

This separate organization, of which Dr. Ekke Kuenssberg (Edinburgh, Scotland) is secretary, held a concurrent meeting with WONCA at Montreux. The group consists of highly motivated general practitioners interested in collaborative research. The group has developed a strong intellectual solidarity and is exploring the problems, vicissitudes and pleasures of European research. Methodology was one of the areas of discussion dealing mainly with the denominator problem encountered in attempting to estimate incidence and prevalence rates. The European countries in the group have different health care systems, some of which have registered populations while others do not. Dr. Krogh-Jensen (Denmark) is making a particular study of the problem in consultation with Dr. Jim Kilpatrick (Medical College of Virginia, U.S.A). The Danish study of practice populations has shown a considerable error rate in estimating the at-risk population using the national morbidity statistics (between plus or minus 30 percent error).

The EGPRW also runs the European Sentinel Practice Project (a series of practices continuously recording morbidity data) and is exploring the

* Ontleend aan (1978) J. Fam. Pract. 7, 611-618. Research Newsletter is een publikatie van WONCA Standing Committee on Research; redacteur: Dr. Peter Curtis, Department of Family Medicine UNC School of Medicine, 711 Clinical Sciences Building 229H, Chapel Hill, North Carolina 27514, U.S.A.

diagnostic pathways used by practitioners for specific diseases in different countries (currently, vaginitis and sore throat).

North American Primary Care Research Group (NAPCRG)

The sixth annual meeting of the North American Primary Care Research Group (NAPCRG) – Dr. Maurice Wood, Secretary, P.O. Box 251, MCV Station, Department of Family Practice, Medical College of Virginia, Richmond, VA 23298 – was held in Toronto spring 1978. This group represents the frontline of researchers in family practice in Canada and the United States but also is enhanced by contributors from other disciplines such as pediatrics, internal medicine, sociology, epidemiology, biostatistics and the behavioral sciences. This year's meeting consisted of plenary sessions and some 60 papers which covered a number of areas in primary care:

	Number of Papers
Philosophy or the Theoretical Basis of Primary Care	2
Natural History of Disease (Clinical)	9
Education	10
Instruments of Care	
The Practice – Content and Environment	16
The Physician's Activity	7
Diagnostic Methods	9
Therapeutic Methods	6
Records	6